

STANISŁAW BIAŁY

NORMATYWNE ASPEKTY W KONSTYTUCJI APOSTOLSKIEJ
PAPIEŻA FRANCISZKA *VERITATIS GAUDIUM*
O UNIWERSYTETACH I WYDZIAŁACH KOŚCIELNYCH

WPROWADZENIE

Przemiany społeczno-kulturowe, których dynamikę dostrzegamy nawet w życiu codziennym, prowokują pytanie o doktrynalne ustosunkowanie się Kościoła katolickiego do tych zjawisk. Artykuł ten to próba odczytania konstytucji apostolskiej papieża Franciszka *Veritatis gaudium* (VG)¹, która wprowadza nowe kryteria dla działania uniwersytetów i wydziałów kościelnych. Zostanie to dokonane w świetle unormowań Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., mówiących o edukacyjnych obowiązkach i uprawnieniach Kościoła oraz wpisujących się w aktualne wyzwania w zakresie misyjnym. Kanon 781 stanowi, że „dzieło ewangelizacji winno być uznane za fundamentalny obowiązek Ludu Bożego”, a „najwyższe kierownictwo oraz koordynacja poczynań i działań, związanych z dziełem misyjnym i współpracą misjonarską, należy do Biskupa Rzymskiego oraz Kolegium Biskupów” (§ 1)². W związku z tym pytanie brzmi: w jaki sposób unormowania KPK³ znajdują swoje odniesienie do analogicznych zapisów znajdujących się w konstytucji VG. I odwrotnie. Wydaje się, że jeśli

Ks. prof. UKSW dr hab. STANISŁAW BIAŁY – Katedra Antropologii i Bioetyki, Wydział Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa; e-mail: 1bialy1@wp.pl. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6390-0087>.

¹ FRANCISZEK, *Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych Veritatis gaudium*, Rzym, 8 grudnia 2017 [dalej: VG].

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983); tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984 [dalej: KPK].

³ J. DYDUCH, *Rola Kodeksu Prawa Kanonicznego 1983 w realizowaniu misji Kościoła*, „Prawo Kanoniczne” 57(2014), nr 1, s. 23-37, s. 36: „KPK jest narzędziem zbawczej misji Kościoła, gdyż regulując jego potrójną misję: uświęcającą, nauczycielską i pasterską, pomaga w osiągnięciu doskonałości chrześcijańskiej, a tym samym zbawienia”.

w ujęciu kanonicznym działalność misyjną Kościoła (przynajmniej w głównej mierze) należy rozumieć jako zaszczepianie wiary w narodach niewierzących⁴ (por. kan. 781-792), to w myśl konstytucji VG zadanie to należy realizować jeszcze szerzej. Trzeba je postawić choćby wobec problematyki nowej ewangelizacji, zajmującej się problemem głoszenia Chrystusa zlaicyzowanej Europie, nie wykluczając z tego zadania całej cywilizacji zachodniej.

Chodzi – innymi słowy – o to, w jaki sposób kryteria dotyczące działania uniwersytetów i wydziałów kościelnych, ustanowione przez papieża Franciszka w VG, odnajdują się w zadaniach wyznaczonych przez KPK, jeśli przekaz religijny, a w szczególności prawdy wiary katolickiej są analizowane naukowymi metodami. To znaczy, jak należy rozumieć idee, mające za zadanie odzwierciedlać stan misyjnego działania, który powinien stanowić „wzorzec i formę codziennego życia Kościoła” (VG 2). Mamy tutaj na myśli edukację i wychowanie młodzieży akademickiej (por. kan. 807 i kan. 816), ale także budowanie zaplecza kulturowego społeczeństwa, dialog międzykulturowy, postęp itp. Jak zatem w tym konkretnym kontekście kryteria te mogą wychodzić naprzeciw pierwotnym potrzebom różnych społeczności, tzn. jak zasada odnajdywania integralnego obrazu człowieka (uaktualniona w VG) przekłada się na analogiczną wykładnię obecną w KPK. Chodzi o epokowy normatyw papieża Franciszka zawarty w słowach: „tego wymaga przemiana misyjna Kościoła «wychodzącego»” (VG 3).

1. „RADOŚĆ Z PRAWDY”

JAKO PERSONALISTYCZNA NORMA MISYJNOŚCI KOŚCIOŁA ORAZ AKADEMICKIEJ METODYKI PROWADZENIA BADAŃ

Wydaje się, że jeśli nawet konstytucja VG w nowy sposób określa działalność uniwersytecką, ujętą w ramach misji Kościoła katolickiego, to jednak wpisuje ją w treść kanonu 795, który mówi: „Ponieważ prawdziwe wychowanie powinno objąć pełną formację osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu

⁴ KPK kan. 786: „Działalność misyjna we właściwym tego słowa znaczeniu, dzięki której zaszczepia się Kościół w narodach i wspólnotach, w których jeszcze się nie zakorzenił, jest prowadzona przez Kościół, zwłaszcza poprzez wysyłanie zwiastunów Ewangelii, dopóki nowe Kościoły nie zostaną w pełni ukonstytuowane, a więc wyposażone we własne siły i wystarczające pomoce, dzięki czemu będą mogły same prowadzić dzieło ewangelizacji”.

Kan. 787 § 1: „Misjonarze przez świadectwo życia i słowa powinni nawiązać dialog z niewierzącymi w Chrystusa, ażeby w sposób przystosowany do ich mentalności i kultury, otworzyć im drogi, na których mogliby poznać orędzie ewangeliczne”.

do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież tak winny być wychowywane, ażeby harmonijnie mogły rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności, właściwie korzystać z wolności i przygotowywać się do czynnego udziału w życiu społecznym”. Nie bez znaczenia jest tu to, że to kanon 815, adoptowany do niniejszej konstytucji⁵, uzasadnia charakter związku działalności uniwersytetów i wydziałów katolickich z misyjnością Kościoła, gdy stanowi: „Z tytułu swojego zadania głoszenia prawdy objawionej (tj. misyjności) Kościół ma prawo do własnych uniwersytetów i wydziałów kościelnych, dla kultywowania w nich dyscyplin kościelnych lub z nimi związanych, a także kształcenia w nich studentów w sposób naukowy”; i że to kanon 807 w tym samym duchu odpowiedzialności wyjaśnia tę kwestię: „Kościół ma prawo zakładania uniwersytetów i kierowania nimi”, ponieważ „przyczyniają się one do pogłębienia kultury ludzi i pełniejszego rozwoju osoby ludzkiej, a także do wypełnienia posługi nauczania w Kościele”. Nadto, tytuł III KPK, odnoszący się do wychowania katolickiego, zawiera rozdział dotyczący kolejno: a) roli szkół, b) uniwersytetów katolickich i innych instytutów studiów wyższych, c) uniwersytetów i wydziałów kościelnych.

Analizując, tym samym, odniesienie ideowych treści VG, wpisujących się w normatywną treść KPK, możemy zauważyć następujące perspektywy. Po pierwsze, jeśli „w pierwszym rzędzie studia z prawa kanonicznego powinny służyć wypełnianiu zadań związanych z misją Kościoła, po nowym odczytaniu jego natury”⁶, to już sam tytuł konstytucji (tzn. *radość prawdy*) daje do myślenia, że został on celowo tak sformułowany, aby podkreślić to coś, co jest najważniejsze dla ewangelicznego (misyjnego, nauczycielskiego, katechetycznego itp.) przesłania Kościoła katolickiego (por. kan. 211)⁷. Chodzi o jednostkowe, ale i społeczne poszukiwanie i realizowanie celów, jakimi są zobiektywizowane wartości międzyludzkie (chrześcijańskie). To dlatego, zdaniem papieża Franciszka, nowe i wykwalifikowane ośrodki badawcze (nie wykluczając z tego obowiązku studiów z prawa kanonicznego) powinny wchodzić w interakcje

⁵ VG cz. I art. 1.

⁶ W. BAR, *Studia z prawa kanonicznego w odmętach reform*, „Kościół i Prawo” 8 (2019), nr 1, s. 9-28, s. 11: „Takie ujęcie „niekiedy prowadziło do interpretacji przepisów i traktowania norm w separacji od teologii, redukcyjnego stosowania metody egzegetycznej, jeśli nawet badano i ukazywano źródła norm [Redaelli 1997, 57-70]”.

⁷ KPK kan. 211: „Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata”.

z „odpowiedzialną wolnością i wzajemną przejrzystością” z uczonymi pochodzącymi „z różnych religii i o różnych kompetencjach naukowych w celu nawiązania dialogu, ukierunkowanego na opiekę nad naturą, obronę ubogich, budowanie sieci braterstwa i szacunku” (VG 5).

Serce ludzkie jest niespokojne, dopóki nie znajdzie Boga, czyli ostatecznej prawdy o człowieku i o świecie, w którym on żyje. Jest to teza, która zdaniem papieża Franciszka, podobnie jak w *Ex corde Ecclesiae*⁸ u Jana Pawła II, powinna być fundamentem zaktualizowanej odpowiedzialności za włączenie się w misję Kościoła uniwersytetów i wydziałów kościelnych. Instytucje te, będąc bytem zrodzonym z „serca Kościoła”, tzn. wspólnotą ludzi kierujących się depozytem prawdy objawionej, mają w swojej działalności odpowiadać naturze odkrywanej prawdy, która potrafi budzić w człowieku niepokój sumienia o potrzebę poszukiwania głębszego sensu rzeczy i rzeczywistości. Znaczy to, że naukowiec powinien umieć dawać świadectwo temu, że poszukiwana przez niego prawda nie jest „ideą abstrakcyjną, ale to Jezus, Słowo Boże, w którym jest Życie będące światłością ludzi (por. J 1,4), Syn Boga, który jest zarazem Synem człowieczym” (VG 1).

Człowiek (a już parający się nauką w szczególności) nie powinien zadowalać się odnalezieniem „li tylko” prawdy cząstkowej, która zresztą w jakimś uogólnieniu może go wprowadzać w błąd, ale odnalezieniem całej prawdy, tj. uzyskaniem pewności stawianych przez siebie tez. Co oznacza, że w zakresie podejmowanych nauk powinno się szukać (oprócz szczegółowych zadań ostatecznego powołania osoby ludzkiej. Niniejszym metoda światopoglądowa (tj. uwzględniająca kryterium światopoglądowe), ujęta jako zasada poszukiwania i analizy rzeczywistości, jest w tym świetle absolutnie niewłaściwą miarą badawczą. Dla naukowca (akademickiego) normą działania nie może być osobiste przekonanie (światopogląd, subiektywizm), ale zasada obiektywizowania tez naukowych. Odpowiada to nauce Kościoła (por. kan. 831 § 1⁹), że nawet Chrystus Pan odwoływał się do autorytetu Boga Ojca i Jego prawdomówności, chcąc dokonać objawienia „człowieka samemu człowiekowi” i odsłonięcia „przed nim jego najwyższego powołania” (VG 1).

Postawiona w takim normatywnym oraz ideowym (teologicznym, katechetycznym, misyjnym itp.) kontekście działalność uniwersytetów lub wydziałów

⁸ JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska o uniwersytetach katolickich *Ex corde Ecclesiae*, Watykan 1990.

⁹ KPK kan. 831 § 1: „Zadanie uświęcania wypełnia Kościół w szczególny sposób przez świętą liturgię, która też jest sprawowaniem kapłańskiego zadania Jezusa Chrystusa”.

kościelnych¹⁰ nie jest zwolniona z obowiązku dawania współczesnemu światu naukowego przeświadczenia o możliwości badania prawdy w jej wymiarze duchowym i moralnym¹¹. Zresztą, takie (tj. oparte o zasadę personalistyczną) rozumienie kwestii bytu i celu uniwersytetów oraz wydziałów katolickich, tj. widziane jako dotarcie z prawdą wiary do konkretnego wiernego, a także ulokowane w kontekście niesienia światu pomocy w realizacji postępu kulturowo-naukowego, było już obecne we wcześniejszych dokumentach Kościoła (nie wspominając o służebnej roli KPK, który był pojmowany „jako wielki pas transmisyjny przenoszący na język kanonistyczny tę doktrynę, mianowicie soborową eklezjologię”)¹².

Już Sobór Watykański II, co przypomina VG, całą aktywność ludzką nazwał „zranioną przez grzech”. Tam misją działalności akademickiej było „wewnętrzne uzasadnienie nauki” w taki sposób, aby mogła ona przynosić pożądaną społeczny owoc, bowiem „chrześcijanie nie sądzą, jakoby dzieła zrodzone przez pomysłowość i sprawność ludzi przeciwstawiły się potędze Boga [...]; przeciwnie, są oni przekonani, że zwyczajstwa rodzaju ludzkiego są oznaką wielkości Boga i owocem niewypowiedzianego Jego planu”¹³. Podobne stanowisko zawiera dekret *Optatam totius*, gdzie należy „w przygotowaniu do kapłaństwa ukazywać normy prawa kanonicznego w relacji do misterium Kościoła”¹⁴, którego przedłużeniem stała się konstytucja *Sapientia christiana*¹⁵. VG zatem chce być tutaj wierną kontynuacją soborowej wykładni, jednak pod warunkiem poszanowania zasady *aggiornamento*, którą można rozumieć jako

¹⁰ Por. ustawa 2.0, Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2018, poz. 1668, art. 2.

¹¹ Por. C. KOŚCIELNIAK, *Publiczne role współczesnego uniwersytetu: między zobowiązaniami kulturowymi a ekonomicznymi*, „Humanities and Social Sciences” 18 (2013), nr 20 (4), s. 50 nn.

¹² Por. Konstytucja apostolska *Sacrae disciplinae leges*, Watykan 1983, [w:] *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski, Poznań: Pallottinum 1984, s. 13; tamże: „Zatem w jakiś sposób ten nowy Kodeks może być pojmowany jako wielki pas transmisyjny przenoszący na język kanonistyczny tę doktrynę, mianowicie soborową eklezjologię”.

¹³ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele *Gaudium et spes*, Watykan 1965, 34.

¹⁴ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam optius*, Watykan 1965; tamże, wstęp: „Sobór święty wiedząc dobrze, iż upragniona odnowa całego Kościoła zależy w dużej mierze od posługi kapłanów ożywionej duchem Chrystusowym, podkreśla olbrzymie znaczenie formacji kapłańskiej, podaje też pewne jej podstawowe zasady celem potwierdzenia norm wypróbowanych już wiekową praktyką oraz uzupełnienia ich nowymi, odpowiadającymi Konstytucjom i Dekretom tegoż świętego Soboru, jak również zmienionym warunkom czasów”.

¹⁵ JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych *Sapientia christiana*, Watykan 1979.

aktualizację relacji ze współczesną cywilizacją, tj. dostosowanie się do aktualnego dnia¹⁶.

Należy dodać, że „początkowo słowo *aggiornamento* odnosiło się do przewidywanych zmian dotyczących rewizji prawa kanonicznego. W takim kontekście było [ono] przed Soborem [Watykańskim II] używane przez papieża Jana XXIII”¹⁷. I dzisiaj jest podobnie, kiedy oczekujemy na zmiany, których Stolica Apostolska ma dokonać w KPK¹⁸. To znaczy podobnie, jak dokonało się to w konstytucji VG, która zdaniem papieża Franciszka, „biorąc jednocześnie pod uwagę rozwój studiów akademickich odnotowany w ostatnich dekadach, a także zmieniony kontekst społeczno-kulturowy na poziomie globalnym”, chce dokonać aktu „zintegrowania z przepisami wydanymi w tym czasie”¹⁹, tj. w ostatnim czasie.

Jeśli więc Kościół katolicki nadal widzi siebie jako duszę, nadającą zmieniającemu się światu impulsy służące rozwojowi²⁰, to studia kościelne, włączając się w integrującą rolę względem ludu Bożego (o której mówi i którą pełni KPK), „muszą [zdaniem VG] podjąć naglące zadanie wypracowania narzędzi intelektualnych zdolnych, by zaoferować się jako paradygmaty działania i myśli” (VG 5). Powinny być to takie paradygmaty, których symboliczne znaczenie odnajdujemy w słowach: „okazuje się dziś konieczna i nagląca nowelizacja tej konstytucji apostolskiej” (VG 5), jaka obowiązywała wcześniej. Nadto (w tym kontekście) widać wyraźniej inną (analogiczną) potrzebę, o której na innym już miejscu mówił papież Franciszek, „że potrzeba dziś na nowo odzyskać i pogłębić prawdziwe znaczenie prawa w Kościele. Bo choć nadrzędną rolę odgrywają w nim

¹⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. II, Poznań: Pallottinum 2012, 856: „Działalność misyjna wymaga pełnego szacunku dialogu z tymi, którzy jeszcze nie przyjmują Ewangelii. Wszyscy wierzący mogą wyciągnąć korzyść z tego dialogu, ucząc się poznawać „cokolwiek z prawdy i łaski znajdowało się już u narodów, dzięki jakby ukrytej działalności Boga”.

¹⁷ S. ZALEWSKI, *ABC chrześcijanina. Mały słownik*, Warszawa: Verbinum 1999, s. 12.

¹⁸ *Kiedy ukaże się znowelizowany kodeks prawa kanonicznego?*, <http://www.pch24.pl/kiedy-ukaze-sie-znowelizowany-kodeks-prawa-kanonicznego> [dostęp: 24.02.2020]; tamże: „Papież Franciszek zaznaczył, że [...] długotrwały proces rewizji norm karnych prawa kanonicznego dobiegł końca, co sugeruje, iż wkrótce można się spodziewać wydania znowelizowanego kodeksu prawa kanonicznego”.

¹⁹ VG 1.

²⁰ A. ZONIK, *Nauczanie religii w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i polskim konkordacie z 1993 r.*, „Kościół i Prawo” 1(14) 2012, s. 167-177; s. 175: „Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. jako podstawowy zbiór ustaw kościelnych i Konkordat zawarty między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 r. jako umowa międzynarodowa, stanowiąca gwarancje wolności religijnej w wymiarze indywidualnym i wspólnotowym są zgodne, że nauczanie religii jest jednym z ważniejszych zadań Kościoła”.

Słowo Boże i sakramenty, to jednak niezbędną rolę ma w nim również norma prawna, która służy jedności”²¹.

Taką postawę można określić jako personalistyczne odkrywanie potrzeby towarzyszenia człowiekowi poprzez „czułą i coraz pełniejszą troskę współczesnego Kościoła o normatywny wymiar ludzkiej egzystencji”: prawny, etyczny, duchowy. Zasada ta dopełnia wiedzy, w jaki sposób „z misją ewangelizacyjną Kościoła związany jest ogromny i wielopostaciowy system studiów kościelnych”²². Przekłada się to na stwierdzenie, że jeśli „działalność misyjna stanowi wzorzec i formę codziennego życia Kościoła”, to na płaszczyźnie całej działalności akademickiej (z uwzględnieniem szczególnej roli prawa kanonicznego) powinno dokonywać się (nie wykluczając z tego faktu sprawy kształcenia księży) „współdziałanie różnych dyscyplin ludzkiej wiedzy: teologicznej i filozoficznej, społecznej i naukowej” (VG 2).

Znaczy to także, że jeśli w społeczeństwie wielokulturowym „koncepcja uwarunkowań filozoficznych i ideologicznych jest tematem zasadniczym”²³, to w oczywisty sposób dotyczyć będzie ona także procesów edukacyjnych i wychowawczych o profilu akademickim. Obecna bowiem w nauczaniu Kościoła katolickiego „normatywna treść (zasady personalistycznej) sprowadza się do prawdy, że wartość człowieka – jako osoby – jest podstawą powinności etycznej”²⁴. Za jej szczególny przejaw w konstytucyjnych normach papieża Franciszka można widzieć to, że afirmuje on dorobek konstytucji apostołskiej *Sapientia christiana* papieża Jana Pawła II, jako „dojrzały owoc wielkiego dzieła reformy studiów kościelnych rozpoczętej przez Sobór Watykański II” (VG 2), a konstytucję *Veritatis gaudium* uważa za jej bezpośrednio uaktualnienie.

Fakty te należy uznać za wyznacznik woli papieża Franciszka co do kontynuacji nauczania uprzedniej (tradycyjnej) nauki Kościoła i jej katolickiej tożsamości. Podobnie jak to, że prawo kanoniczne powinno zawsze służyć „Kościołowi do wyartykułowania jego misji i jurysdykcji w świecie współczesnym i jako takie

²¹ K. BRONK, *Papież: „trzeba odzyskać prawdziwe oblicze prawa w Kościele”*, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2020-02/papiez-franciszek-prawo-kanoniczne-kary-samowola.html> [dostęp: 21.02.2020].

²² *Franciszek aktualizuje nauczanie Jana Pawła II. Ukazała się nowa konstytucja apostołska*, <https://deon.pl/kosciol/serwis-papieski/franciszek-aktualizuje-nauczanie-jana-pawla-ii-ukazala-sie-nowa-konstytucja-apostolska,466793> [dostęp: 24.03.2019].

²³ J. BALICKI, E. FRĄCZAK, C. NAM, *Przemiany ludnościowe: fakty – interpretacje – oceny. Mechanizmy przemian ludnościowych. Globalna polityka ludnościowa*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2003, s. 46.

²⁴ J. ZABIELSKI, *Personalizm jako imperatyw wartościowania człowieka*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 13 (2014), nr 1, s. 125.

winno spełniać swój podstawowy cel, jaki jest przypisany każdemu prawu, tj. ma oddziaływać na adresata swej wypowiedzi”²⁵.

2. HUMANIZM INTEGRALNY (TEOCENTRYCZNY) PAPIEŻA FRANCISZKA JAKO „WYZWANIE KULTUROWE, DUCHOWE, EDUKACYJNE” DLA NORMATYWY PRAWA KANONICZNEGO

Humanizm, jak i sposób uprawiania nauk humanistycznych, rozumiemy tu jako kierunek polegający na otwarciu się na społeczeństwo i jego przemiany, uzależniający nadrzędną wartość człowieka od jego powiązania z Bogiem, gdzie „wyraz *integralny* zgodnie z łacińskim źródłem znaczy *odnowienie*”²⁶. W takim świetle łatwiej można pojąć, dlaczego według papieża Franciszka jest zasadne, w czterdzieści lat od wydania konstytucji *Sapientia christiana*, aby dokonać jej nowelizacji widzianej w paradygmacie (jak już wcześniej zostało stwierdzone) „Kościoła wychodzącego” do wszystkich ludzi.

Zdaniem VG jest to „«wielkie wyzwanie kulturowe, duchowe i edukacyjne, oznaczające długie procesy odrodzenia»”²⁷, dlatego że postawiony tu cel wymaga współdziałania wielu skomplikowanych elementów. Pomocą w tym zadaniu mają być te kryteria (normatywy), które odpowiadają znakom czasu, tj. tak jak je Kościół katolicki obecnie rozumie. Papież pisze następująco: „nadeszła teraz pora, aby to bogate dziedzictwo spostrzeżeń i wystąpień, zweryfikowanych i ubogaconych, że tak powiem, «na polu» przez wytrwały trud mediacji kulturowej i społecznej Ewangelii realizowanej przez Lud Boży w różnych środowiskach kontynentalnych i w dialogu z różnymi kulturami, stało się

²⁵ A. RZEPECKI, *Funkcjonowanie prawa kanonicznego w polskim porządku prawnym – zarys tematu*. [w:] *Acta Erasiana*, red. M. Sadowski, Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 2013, s. 166.

²⁶ B. LENT, *Rola wartości humanizmu integralnego w prowadzeniu projektów*, „Współczesne Zarządzanie” 2012, nr 2, s. 44; tamże: „Humanizm integralny związany jest głęboko z postaciami papieży: Pawła VI, Jana Pawła II i Benedykta XVI. W ich ujęciu, teistyczny humanizm integralny należy odczytywać jako nadrzędną wartość osoby ludzkiej wobec uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, niezależnie od akceptacji istnienia i wpływu tych uwarunkowań na życie jednostki i nurty myślowe społeczeństwa”.

²⁷ VG 6; por. A. SAJDAK-BURSKA, *Paradygmat humanistyczny w dydaktyce akademickiej – utopia, konieczność, szansa?*, „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2(2017), s. 13-26; s. 13: „Wiele argumentów przemawia za tezą, iż jest to paradygmat w dydaktyce akademickiej trudny do stosowania, wymagający od nauczycieli specyficznego przygotowania i gotowości do postawy wspierającej drugiego człowieka nie tylko z pozycji eksperta w danej dziedzinie wiedzy. Trudność polega też na konieczności przeniesienia akcentów z kształcenia masowego na podejście indywidualne, zorientowane na studenta i jego możliwości poznawcze”.

widoczne w nadaniu studiom kościelnym cech tej mądrej i odważnej odnowy, jakiej wymaga przemiana misyjna Kościoła «wychodzącego»” (VG 3).

Celem tu jest to, „aby cały Lud Boży przygotowywał się do podjęcia «z duchem» nowego etapu ewangelizacji”. I jeśli to wymaga „wejścia w zdecydowany proces rozeznania, oczyszczenia i reformy”, to „w tym procesie do odegrania roli strategicznej powołane jest odpowiednie odnowienie systemu studiów kościelnych. Są one bowiem wezwane nie tylko do zaoferowania miejsca i programów pełnowartościowej formacji presbiterów, osób życia konsekrowanego i zaangażowanych świeckich, ale stanowią rodzaj opatrznosciowego laboratorium kulturowego” (VG 3).

Tak więc papieża Franciszka wyróżnia to, że ze swoich dokumentów w VG cytuje on głównie encyklikę *Laudato si'*²⁸ i adhortację *Evangelii gaudium*²⁹. Wskazuje tym samym na to konkretne dziedzictwo, by stało się punktem odniesienia w nadaniu studiom kościelnym cech: „mądrej i odważnej odnowy, tzn. takiej, jakiej wymaga dziś przemiana misyjna Kościoła” (VG 4). Dostrzegając kontekst kryzysu społeczno-ekonomicznego, widzi potrzebę „zmiany modeli globalnego rozwoju” i „redefinicji postępu”. Przypomina, iż filozofia i teologia są owocne tylko wówczas, gdy uprawia się je „z otwartym umysłem i na kolanach” (VG 4). Dodaje, że rozwiązania, jakich nauka i świat potrzebują, mogą iść poprzez „akceptację konfliktu, rozwiązanie go i przemienienie w ogniwo nowego procesu” (VG 4).

Nadto do nowych kryteriów wkładu studiów kościelnych we współczesne społeczeństwo zalicza: a) wprowadzanie duchowe, intelektualne i egzystencjalne do studiów, b) dialog z innymi dziedzinami naukowymi; c) interdyscyplinarność i transdyscyplinarność; d) potrzebę tworzenia sieci pomiędzy różnymi instytucjami, które w każdej części świata uprawiają i krzewią studia kościelne³⁰. Wszystko to wypływa z jego sposobu patrzenia na stan „kulturowy, duchowy, edukacyjny” społeczeństw, który objawia swą specyfikę w stwierdzeniu, że: „pytania naszego ludu, jego cierpienia, jego bitwy, marzenia, zmagania, jego troski, mają wartość hermeneutyczną, której nie możemy pomijać, jeśli chcemy poważnie potraktować zasadę wcielenia. Jego pytania pomagają nam zadawać sobie pytania, jego wątpliwości rodzą nasze wątpliwości”³¹.

²⁸ FRANCISZEK, Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom *Laudato si'*, Watykan 2015.

²⁹ FRANCISZEK, Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangelii gaudium*, Watykan 2013.

³⁰ VG 4.

³¹ VG 5; por. B. SUCHODOLSKI, I. WOJNAR, *Humanizm i edukacja humanistyczna. Wybór tekstów*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1988.

Tym samym, erygowanie uczelni wyższych, jak i w ogóle prowadzenie przez Kościół katolicki szkolnictwa wyższego (według VG) może odbywać się w duchu humanistycznym. Ma to wyrażać troskę o każdego człowieka, tj. także niewierzącego, który, będąc integralnie widzianym w swoim partykularnym wymiarze społecznym, wspólnotowym, kulturowym, a nade wszystko w duchowym, nabywa prawo do tego, aby być podmiotem nauczania w prawdzie oraz mieć możliwość jej poszukiwania poprzez doświadczenie wspólnoty³². To stanowisko – jak wydaje się – jest kontynuacją tego humanizmu, który w XX wieku jawił się jako jeden z nurtów personalizmu, którego wybitnym reprezentantem obok J. Maritaina był Karol Wojtyła.

W myśl tej „humanistycznej” zasady wydziały kościelne, jak i inne struktury akademickie (prawo kanoniczne itp.), powinny obejmować swoim działaniem to, co współczesny Kościół proponuje przez zastosowanie pojęcia interdyscyplinarności w nauce i szkolnictwie wyższym. Tu konstytucja stanowi następująco: „Tym, co określa projekt akademicki, edukacyjny i badawczy systemu studiów kościelnych, zarówno na poziomie treści jak i metody, jest życiowa i rozumna zasada jedności wiedzy przy rozróżnieniu i poszanowaniu jej różnorodnych, powiązanych ze sobą i zbieżnych sposobów wyrażania” (VG 4 c). Dalszą tego wykładnią, będącą jakby dopełnieniem tak widzianej na uniwersytecie o profilu kościelnym pozycji nauk interdyscyplinarnych (lub transdyscyplinarnych)³³, jest wola papieża, wyrażająca się w chęci jednoczenia ludzi poprzez podnoszenie ich poziomu mentalnego, jak i analitycznego (naukowego).

Papież jest zdania, że badania naukowe powinny posiadać następujące elementy strukturalne: a) dążenie do integracji wiedzy; b) dialog między wiarą a rozumem; c) troskę o etyczny wymiar nauki; d) perspektywę teologiczną³⁴. I jeśli uniwersytety lub wydziały katolickie miały poświęcać się działaniu na rzecz poznawania i głoszenia całej prawdy o naturze, człowieku i Bogu³⁵, dlatego że istniała „pilna potrzeba takiej właśnie bezinteresownej służby, polegającej na

³² M. SZYMAŃSKA, *Uczeń jako podmiot i przedmiot działalności nauczyciela*, „Edukacja Elementarna w Teorii i w Praktyce” 16 (2016), nr 2, s. 59: „Integralne ujęcie osoby ucznia pozwala głębiej zrozumieć zależność «podmiot – przedmiot» działalności nauczyciela uwzględniającej aspekt biologicznego, psychologicznego, socjologicznego, kulturologicznego i duchowego (światopoglądowego) rozwoju człowieka. Holistyczne spojrzenie na ucznia wymaga takiej realizacji działalności edukacyjnej przez nauczyciela, która pozwoli mu twórczo i krytycznie odnieść się do treści, celów i sposobów ich realizacji zawartych w *Podstawie kształcenia ogólnego*”.

³³ J. MERECKI, *Interdyscyplinarność teologii*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 26 (2018), nr 2, s. 165-175.

³⁴ Por. VG 3.

³⁵ Por. B. GACKA, *Personalizm chrześcijański św. Jana Pawła II*, „Studia Theologica Varsoviensis” 52 (2014), nr 1, s. 29-58.

głoszeniu sensu prawdy”³⁶, to dziś taki stan rzeczy nazywany jest „wyjściem Kościoła do ludzi” (VG 3). Szczególnie ważne jest to, żeby umieć towarzyszyć każdemu studentowi, naukowcowi, pracownikowi administracyjnemu itp. poprzez: a) adekwatne rozeznanie ich egzystencjalnej sytuacji, b) „tworzenie sieci między różnymi instytucjami [...] które są inspirowane różnymi tradycjami kulturowymi i religijnymi” (VG 4 d).

Zadanie to staje się międzynarodowym (globalnym) zagadnieniem, ponieważ dobro każdego napotkanego człowieka powinno być punktem wyjścia dla owocnego dialogu międzykulturowego, a tym samym dla akademickich badań (teoretycznych i praktycznych): „We wszystkich krajach uniwersytety są głównym miejscem poszukiwań naukowych dla rozwoju wiedzy i społeczeństwa, odgrywając kluczową rolę w rozwoju gospodarczym, społecznym i kulturowym, zwłaszcza w czasach takich, jak nasz, naznaczonych szybkimi, nieustannymi i rzucającymi się w oczy przemianami w dziedzinie nauki i technologii” (VG 5).

WNIOSKI

W konstytucji apostołskiej *Veritatis gaudium* można zauważyć dwie normatywne perspektywy. Jedną jest kontynuacja personalistycznej doktryny papieża Jana Pawła II, wyrażona w kanonach KPK (por. kan. 807 i kan. 816), stanowiąca o idei wychowania (wykształcenia) katolickiego i o działalności misyjnej Kościoła (por. kan. 781-792). Chodzi tu o aspekt, jak należy rozumieć kwestię dotarcia do konkretnego człowieka z prawdą katolickiej wiary. Druga perspektywa polega na poszerzeniu tej doktryny o nowe zasady otwarcia się na dialog i kulturę ogólnoludzką (co możemy nazwać „integrującą humanistyką” lub „misyjną normą humanistyczno-teocentryczną”). To znaczy, jeśli o kontynuacji stanowi personalistyczny wymiar prezentowanej doktryny, to u papieża Franciszka wymóg ten przeradza się w zasadę wyjścia do innych kultur ościennych (włączając w to rolę uniwersytetów i wydziałów kościelnych) poprzez odkrywanie paradygmatu, który mocniej uwzględniałby potrzebę dostrzegania przemian społecznych. Nazwane to zostało „przemianą misyjną Kościoła «wychodzącego»”. Stanowisko takie jest wyzwaniem dla ewentualnych nowych normatyw prawa kanonicznego, wpisujące się w jeszcze szersze wyzwanie „kulturowe, duchowe, edukacyjne”.

Szczególnym wymiarem takiego nowego kryterium będzie zasada interdyscyplinarności lub transdyscyplinarności. Tylko w takim kontekście mentalno-

³⁶ JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostołska *Ex corde Ecclesiae*, Watykan 1990, 4.

kulturowym (tj. integralnie humanistycznym) uzyskana (tj. badana) wiedza o człowieku (zdaniem papieża Franciszka) może wystarczająco dobrze opisać głębszy sens życia ludzkiego. Odkrycie tego wzorca powinno przekładać się na sposób realizacji celów misyjnych (Kościoła) w sensie normatywnym. Jest to ważne dla współczesnego świata, postrzeganego jako globalna wioska.

Już Sobór Watykański II wprowadził zmiany w pastoralnej działalności Kościoła, które przerodziły się w potrzebę postawienia nowych kryteriów misyjnych, w co adekwatnie wpisana została działalność uniwersytetów i wydziałów kościelnych. Obecnie na tym polu szczególnym wyrazem sformalizowania idei papieża Franciszka (włączając w to rolę studiów z prawa kanonicznego) może być zasada polegająca na: a) odrzucaniu tego, co przeszłe (w obliczu aktualnego kryzysu Kościoła), b) reformie skostniałych struktur Kościoła, c) popieraniu inicjatyw, do których przyłączyła się Stolica Apostolska, d) zauważeniu nowego kontekstu społecznego i kulturowego na poziomie globalnym. Chodzi o to, co już w *Dokumencie z Aparecidy* papież Franciszek – wtedy jako arcybiskup Buenos Aires – napisał, aby doceniać w działaniu duszpasterskim starania mające na celu doprowadzenie do spotkania człowieka z Bogiem. Mniej ważne powinno być to, w jakiej formie i w jakiej postaci ma to spotkanie się odbywać. Zakłada się bowiem, że każde spotkanie z Bogiem jest owocne samo przez się, przemienia życie człowieka na lepsze, napełnia je wiarą i łaską³⁷, itp.

To poprzez funkcje i struktury badań naukowych, o które konstytucja *Veritatis gaudium* zabiega, tworząc platformę prawną i ideową dla działalności uniwersytetów i wydziałów kościelnych, można dotrzeć do człowieka (dobrej woli). Uniwersytet (erygowany na prawach kościelnych) nie powinien być miejscem indoktrynacji, tj. nawracania (por. kwestia prozelityzmu), ale szczególnym miejscem poszukiwania, poznawania oraz głoszenia zobiektywizowanej społecznie i naukowo prawdy. Powinno się to dokonywać na ogólnych zasadach przyjętych przez naukę i metodologię stosowaną. Natomiast to, co Kościół nazywa ewangelizacją (lub nową ewangelizacją), ma realizować się na podstawie wewnętrznych właściwości prawdy. Jeśli będzie ona odkrywana i aplikowana, to także Ewangelia będzie mogła dotrzeć do tych wszystkich ludzi, którzy poszukują sensu życia. Zakłada się, że prawdziwa „kultura ludzka” i „wolny duch ludzki” są zawsze otwarte na objawienie.

³⁷ Arcybiskup przypomina, że Dokument z Aparecidy jest kluczowy dla zrozumienia „rewolucji” Franciszka, <https://www.pch24.pl/> [dostęp: 17.08.2017].

Tym samym, aby misja ewangelizacji i jednania ludzi miała swoje wspólnotowe dopełnienie, Kościół katolicki już na innym miejscu będzie mógł realizować swój obowiązek opieki nad wiernymi co do potrzeby dawania świadectwa dobrego życia. I to wszystko, realizowane na tych dwóch płaszczyznach (akademickiej i duszpasterskiej, sakramentalnej), powinno stanowić jeden i ten sam proces oddziaływania, którego cel wyznacza integralny rozwój osoby ludzkiej. Jest to cel, który w VG został postawiony normatywnie (kanoniczne), ale też jako przedmiot do wielorakiej refleksji, tzn. jako zadanie o profilu personalistycznym albo humanistycznym (integrującym, teocentrycznym).

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWNE

- Codex Iuris Canonici promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983); tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984.
- Catechismus Catholicae Ecclesiae, Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski w: Katechizm Kościoła Katolickiego, wyd. II, Poznań: Pallottinum 2012.
- FRANCISZEK: Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangelii gaudium*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 2013.
- FRANCISZEK: Konstytucja apostolska *Veritatis gaudium* o uniwersytetach i wydziałach kościelnych, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 2017.
- FRANCISZEK: Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom *Laudato si'*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 2015.
- JAN PAWEŁ II: Konstytucja apostolska o uniwersytetach katolickich *Ex corde Ecclesiae*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1990.
- JAN PAWEŁ II: Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych *Sapientia christiana*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1979.
- JAN PAWEŁ II: Konstytucja apostolska *Sacrae disciplinae leges*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1983.
- Sobór Watykański II: Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1965.
- Sobór Watykański II: Konstytucja duszpasterska o kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1965.
- Ustawa 2.0, Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2018, poz. 1668.

LITERATURA

- Arcybiskup przypomina, że Dokument z Aparecidy jest kluczowy dla zrozumienia „rewolucji” Franciszka, <https://www.pch24.pl/> [dostęp: 17.08.2017].
- BALICKI Janusz, FRĄTCZAK Ewa, NAM Charles: Przemiany ludnościowe: fakty – interpretacje – oceny. Mechanizmy przemian ludnościowych. Globalna polityka ludnościowa, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2003.
- BAR Wiesław: Studia z prawa kanonicznego w odmętach reform, „Kościół i Prawo” 8 (2019), nr 1, s. 9-28.
- BRONK Krzysztof: Papież: „trzeba odzyskać prawdziwe oblicze prawa w Kościele”, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2020-02/papiez-franciszek-prawo-kanoniczne-kary-samowola.html> [dostęp: 21.02.2020].
- CHROBAK Stanisław: Jan Paweł II. Pamięć i tożsamość u podstaw nowego humanizmu, „Studia Gdańskie” 30 (2012), s. 203-2018.
- CZEKAJEWSKA Justyna: Personalizm etyczny. Różnice i podobieństwa w relacji do personalizmu tradycyjnego, „Filo-Sofija” 2009, nr 1(8), s. 179-188.
- DYDUCH Jan: Rola Kodeksu Prawa Kanonicznego 1983 w realizowaniu misji Kościoła, „Prawo Kanoniczne” 57 (2014), nr 1, s. 23-37.
- GACKA Bogumił: Personalizm chrześcijański św. Jana Pawła II, „Studia Theologica Varsaviensa” 52 (2014), nr 1, s. 29-58.
- Kiedy ukaże się znowelizowany kodeks prawa kanonicznego?, <http://www.pch24.pl/kiedy-ukaze-sie-znowelizowany-kodeks-prawa-kanonicznego> [dostęp: 24.02.2020].
- KOŚCIELNIAK Cezary: Publiczne role współczesnego uniwersytetu: między zobowiązaniami kulturowymi a ekonomicznymi, „Humanities and Social Sciences” 18 (2013), nr 20, s. 47-62.
- LENT Bogdan: Rola wartości humanizmu integralnego w prowadzeniu projektów, „Współczesne Zarządzanie” 2012, nr 2, s. 42-50.
- MERECKI Jarosław: Interdyscyplinarność teologii, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 26 (2018), nr 2, s. 165-175.
- PRADO Flores H. Jose: Ewangelizować z mocą, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2016.
- RYNKIEWICZ Tadeusz: Rola uniwersytetu w kulturze – Jan Paweł II (cytaty), „Człowiek w Kultu-rze” 21 (2009/2010), s. 161-178.
- Rzecznik KEP: Nauczanie Jana Pawła II jest cały czas aktualne. Warto z niego czerpać, <https://www.rmf24.pl/> [dostęp: 2.04.2018].
- RZEPECKI Arnold: Funkcjonowanie prawa kanonicznego w polskim porządku prawnym – zarys tematu, [w:] Acta Erasiana, red. M. Sadowski, Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 2013, s. 163-184.
- SAJDAK-BURSKA Anna: Paradygmat humanistyczny w dydaktyce akademickiej – utopia, konieczność, szansa?, „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2 (2017), s. 13-26.
- SKRZYPCZAK Robert: Osoba i misja. Podstawy eklezjologii misyjnej w świetle personalizmu papieża Jana Pawła II, Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek 2005.
- SZYMAŃSKA Maria, Uczeń jako podmiot i przedmiot działalności nauczyciela, „Edukacja Elementarna w Teorii i w Praktyce” 16 (2016), nr 2, s. 57-70.

- SUCHODOLSKI Bogdan, WOJNAR Irena: Humanizm i edukacja humanistyczna. Wybór tekstów, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1988.
- ŚLIPKO Tadeusz: Konstytucja Apostolska, *Ex Corde Ecclesiae* a aktualny status uniwersytetu katolickiego, „*Studia Philosophiae Christianae*” 36 (2000), nr 2, s. 283-298.
- ZABIELSKI Józef: Personalizm jako imperatyw wartościowania człowieka, „*Rocznik Teologii Katolickiej*” 13 (2014), nr 1, s. 125-137.
- ZALEWSKI Sylwester: ABC chrześcijanina. Mały słownik, Warszawa: Verbinum 1999, s. 12.
- ZONIK Aleksandra: Nauczanie religii w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i polskim koncordacie z 1993 r., „*Kościół i Prawo*” 1 (14) 2012, s. 167-177.

NORMATYWNE ASPEKTY W KONSTYTUCJI APOSTOLSKIEJ
PAPIEŻA FRANCISZKA *VERITATIS GAUDIUM*
O UNIWERSYTETACH I WYDZIAŁACH KOŚCIELNYCH

Streszczenie

Analizując konstytucję apostolską *Veritatis gaudium*, można dostrzec dwie normatywne perspektywy. Pierwsza oparta jest na woli kontynuacji personalistycznej idei wychowania katolickiego, jak i działalności misyjnej Kościoła. Tym samym wpisuje się w wykładnię, jak dzisiaj należy rozumieć kwestię dotarcia do konkretnego człowieka z prawdą katolickiej wiary, zawartą w kan. 781-792. Druga poszerzona jest o nowe zasady otwarcia się na dialog i kulturę ogólnoludzką. Możemy nazwać to „misyjną normą humanistyczno-teocentryczną”. Znaczący to, że jeśli za kontynuację będziemy rozumieli personalistyczny wymiar doktryny (realizowany w duchu Jana Pawła II), to papież Franciszek wymóg ten przeradza w zasadę wyjścia Kościoła do innych kultur ościennych poprzez nowy paradygmat dochodzenia do prawdy i pojednania, tzn. aktualizacji. Nazwane to zostało „koniecznością przemiany misyjnej Kościoła”. I jeśli w tę podwójną perspektywę została wpisana rola uniwersytetów i wydziałów kościelnych, które mogą dostarczać integrującej wiedzy o człowieku, podając jej naukowe uzasadnienie na zasadzie interdyscyplinarności, to w tym kontekście studia z prawa kanonicznego uzyskują bardzo ważną rolę (jak też sam KPK).

Słowa kluczowe: Kodeks Prawa Kanonicznego; norma prawna; etyczna; personalistyczna; humanizm; przemiany i wyzwania społeczne; misja Kościoła katolickiego

NORMATIVE ASPECTS IN THE APOSTOLIC CONSTITUTION
OF POPE FRANCIS: *VERITATIS GAUDIUM*
ON UNIVERSITIES AND CHURCH FACULTIES

Summary

When analyzing the apostolic constitution *Veritatis Gaudium*, we see two normative perspectives. The first is based on the will to continue the personalistic idea of Catholic education as well as the missionary activity of the Church. Thus, it fits into the interpretation of how one should understand today the issue of reaching a specific person with the truth of the Catholic faith, as stated in can. 781-792, etc. Secondly, we have here a broadened view of new principles of openness to dialogue and universal human culture. We can call it „integrative humanities”

or „missionary humanistic norm”. This means that if the continuation here present is a clearly noticeable personalistic dimension of the doctrine (in the spirit of John Paul II), then this requirement Pope Francis transforms into the principle of the Church’s going out to other neighboring cultures through a new paradigm of reaching truth and reconciliation (i.e. actualization). This was called „the necessity of the Church’s missionary transformation”. And if in this dual perspective is included the role of universities and Church faculties, which can provide integrating knowledge about man, giving scientific justification on an interdisciplinary basis, then in this context studies in Canon law acquire an especially important role (as well as the Code of Canon Law).

Key words: Code of Canon Law; legal; ethical; personalistic norms; humanism; social changes and challenges; mission of the Catholic Church